

Leto XXII.

Številka 7.

SLOVENSKI PRAVNIK.

Izdaja društvo „Pravnik“ v Ljubljani.

Odgovorni urednik:

D^R. DANILO MAJARON.

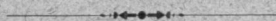
• •
V LJUBLJANI.

Natisnila „Narodna Tiskarna“

1906.

VSEBINA.

1. Govor, psihologija, terminologija. (Nadaljevanje)	193
2. Iz pravosodne prakse. Civilno pravo.	
a) Zasebne pravice na javnem blagu, zlasti na javnih potih (§-a 287 in 288 o. d. z.) se dajo priposestvo- vati, kajti javna pota niso absolutno odtujiva (§ 1455 o. d. z.) in so tudi lahko predmet pravnega prometa (§ 311 o. d. z.), ki je le omejen glede na to, da so pota namenjena za občno rabo. Če za- sebnik uporablja javen pot na način, ki ne ustreza občni rabi, če to stori v zavesti, da izvr- šuje zasebno pravico, in je vidno, da uveljavlja ta način rabe, kakor njemu samemu (ne občinstvu) pristoječo pravico, tedaj je opraviti z zasebno- pravno posestjo, tedaj je občna raba javnega blaga omejena, tedaj dotični predmet ni več nezmožen pravnega prometa. Takšno zasebno pravico lahko podele organi, ki upravljajo dotični javni svet, a pridobi se tudi, če ti organi proti svoji dolžnosti pripuščajo rabo javnega sveta na drug način, kakor po občni, vsakemu občanu dovoljeni rabi. Čim je servituta na javnem svetu zasebnopravno pridobljena, je ne morejo zakasnele policijske od- redbe več odpraviti. Deželna cestna zakona za Kranjsko od 26. sept. 1874, št. 27, in 28. julija 1889, št. 17, dež. zak. ne branita takega priposest- vovanja, kajti ne obsezata zasebnopravnih določil. — K dokazovanju nepoštenosti posestnika (§-a 328 in 1477 o. d. z.)	204
b) Motitev posesti pravice do rabe vode ali preko- račenje soposestnih pravic?	217
c) Stroški odvetnika kakor zastopnika revnih napram revni stranki	221
d) U ostavštinu spada i vino, što se sačinilo od ubranog grožja, iza smrti ostavioca nasljedstva	222
3. Razne vesti	223

Slovenski Pravnik.

Leto XXII.

V Ljubljani, 15. julija 1906.

Štev. 7.

Govor, psihologija, terminologija.

Karakteriologiška študija.

(Nadaljevanje¹⁾)

In kaj nam pove asocijacija za našo stvar?

Vsakdo ve, da ga ni med nami, ki bi jezik tako ovladal, kot ga ovlada ženska. Prav za prav — (pa brez zamere in da ne storim krivice —) je bolj prav rečeno tako, da jezik žensko ovlada. Jezik teče, ne da bi ga bilo treba krecati, kakor sam hoče. To se godi prav po pravilih asocijacij! Asocijacija — duševna mehanika — deluje najbolj takrat, kadar se udamo mislim, da grejo kot same hočejo. Ako smo popolnoma pasivni, takrat sanjarimo, in asocijacija s hčerko fantazijo nastopi svoje kraljevanje; ako voz vsaj po odstavkih krenemo, tedaj spravimo misli v tir, koder nam je bolj všeč, in tam gre zopet samo naprej; ako pa misli ne razbrzdamo, ampak jih krecamo, kakor nam po izkušnji in trdem življenju pridobljena logika ukaže, takrat mislimo. Kadar logiško mislimo, takrat so naše misli v ojnica — pozornost = apercepcija jim je voznik. Koj pa ko pozornost popusti, šine misel tisto pot, ki ji je najbolj pri navajena, tedaj najljubša — šine po poti asocijacije. — In zdaj vemo, zakaj jezik žensko ovlada!

Ni boljšega govorca²⁾, kot je ženska. Zakaj? Vsa vrata jezika so asocijativnemu govoru nastežaj odprta, in nobenega kamenca ni tedaj na uglajenih stezah jezikovnega mehanizma, ako je le zdrav. Vsi načini izraza (NB!), vsa govorska snov (debla), ves slovniški aparat, vse zveze, vse je »prompt« na razpolago: vsi registri, bi rekel so odprti! Izraz za izrazom jo ubira natančno tako, ko je mati učila, konstrukcije so za las natanko vlite v navajene oblike, in če se kdaj vrine kaka uporna in

¹⁾ V zadnji sestavek te razprave je vrinjena debela pomota: na str. 24. ima v 16. vrsti stati ne »teologičnih« ampak »teleologičnih«.

²⁾ Ne pravim »govornika«.

okorna snov v vrelo besedi — hitro si pomaga z najbližnjo in gotovo najumestnejšo analogijo. — Prav tako preprosti možina. Tudi on si ne ubija glave z maličenjem: kako bo bolj prav rečeno — ampak govori, kakor mu je Bog dal. Gorje mu, če pride mora zdravemu »človečanstvu,« izbirčni in nikdar zadovoljni hipohonder možjanskega življenja, če pride govorski kriticizem! Refleksija je jeziku smrt! Zatorej se dobi življenje, pravo jezikovno življenje le v priprosti nepokvarjenosti, pri naivnih dušah. Zato so čuvarji te priproste nepokvarjenosti, prvotne rajske naivnosti, pesniki, tudi čuvarji jezika, med nami, ljudmi sprijenega okusa in sprijenih čutnic. Že brez števila kratov sem slišal kmeta izreči izvrsten izraz, izvrstno besedo; ali pa misliš, da jo je ponovil, ako si ga vprašal zanjo? Prekmetiška se mu je zazdela, prekrepka za nežno gosposko uho, — in ah, jaz bi bil dal cekin zanjo!

Refleksija moti ponavadni naravni tok govora, prekine asocijacijsko nit, ovira jezikovno delo¹⁾.

Zato so hudi misleci po navadi slabi govorniki; ako misel rine za mislijo, da druga drugo natiska, ne utegnejo se razviti v govorski proces. Za dobrega govornika je treba nekakega ravnovesja med tempom misli in tempom jezika. Znano je, da je nekdanj Goethe sred govora prestal in več minut gledal, molčal in — mislil.

Jezik, tak, kakor ga je Bog dal, dobimo torej tam, kjer prevlada asocijacija, pri preprostem človeku, pri kmetu, pri delavcu; pri meščanu, tržanu in gospodi le ondi, kjer so preprosti, naravni.

Zdaj vemo, zakaj je iskal Shakespeare govorske modrosti po — beznicah; zakaj je Luther ukazal, »geht unter die Handwerker, um die Sprache des gemeinen Mannes zu lernen«; zakaj je Kopitar velel, da učimo se slovenščine pri kmetu, ne pa po mestih.

Pa še nekega momenta ne smem pri asocijaciji pozabiti, ki je posebno imeniten za karakterijologijo. Spredaj smo dejali po Balletu, da dva pojava sta, ki ovladata duševno življenje: zaznava s čuti in asocijacija. Oba faktorja se poglobljata v tretjem,

¹⁾ NB. Zdaj govorimo o jeziku, že docela gotovem, govorimo o reprodukciji jezika, govora, ne o njega postanku!

v pametenju. Pametenje je tisti faktor, ki da duši, da doseže najvišjo potenco svojih moči. To se sicer tako po sebi razume že iz tega, kar se je tam povedalo, ko se je reklo, da se po asocijativnem potu združeni elementi zaznav reproducirajo; zdaj nam je še dodati to, da se reproducirajo tudi elementi prejšnjih reprodukcij; oboje, reproduciranje zaznav in reproduciranje reprodukcij samih je spomin. Po moderni psihologiji ne smemo reči, da je spomin kaka zmožnost človeške duše, ki vzbudi predstave poprejšnjih dogodkov iz nekakega spanja; ali ki »dvigne« poprejšnje predstave »izpod praga« človeške zavesti, kjer da so vse, kar jih je kdaj bilo, kakor kake podobice dogodkov shranjene; ampak po moderni psihologiji moramo reči tako, da ostane v človeku, kadar je predstavo doživel, dispozicija, da doživele dogodke v drugo doživi lažje, bolje in hitreje. Kaj pravzaprav dispozicija je, tega dandanašnja psihologija še ne ve; ta pojem ji je za pripomoček, ki brez njega shajati ne more; toda da je dispozicija, to je dognana stvar, in sicer se slutí, da so v dispozicijo vdruženi kaki elementi poprejšnjih predstav ali doživljajev sploh. Ostwald ima v mislih naravnost navado, »Gewöhnung«, in pravi¹⁾, da dedovanje »Vererbung« gre sploh k pojmu spomina »Erinnerung«, zakaj vse eno da je, ali ima žival (animal, bitje) kak pojem iz osebnih spominov, ali iz spominov ki so se iz vrste dotičnega bitja dedovali (Ostw. p. 27). — Kakor si pa bodi, dispozicija se ne le pridobi, ampak tudi vrodi in po starših podeduje, in ta dispozicija je važna za našo stvar. Srna takoj, ko pride na svet, stopi na noge, pišče celo že v jajcu kljuje. Divji konj je divji, že ko pride na svet, domači konj pa je krotak, ne da bi ga krotil. Prav tako so različnim ljudstvom rojene različne posebnosti tako, da cigančka spoznaš takoj, ko se je rodil, da je ciganček. Tisoče in tisoče let pa stori, da se tudi po duševni dispoziciji razvijejo etnološki karakteristiki, kakor se po telesni razvijejo etnografski.

V asocijaciji so potem taki, v »dispozicijo« vrojeni elementi karakteristiški elementi, ki tvorijo podstavo za narodne karakteristike. Najvernejše se pojavljajo elementi v zvezah, po mehaniški, po asocijativni poti razvijajočih se. Asocijacija je pri vseh preprostih slojih najgladkejša, ona je spočetnik jezika, je pa tudi

¹⁾ poleg Heringa.

najboljši, najzvestejši čuvar govora, govora pri izvirku, kakor ga je mati učila. Ona nam tedaj v tem govoru najtočnejše ponovi vse fenomene ali pa pojave, ki so v jezik skriti in ki se sploh pojavljajo.

Za vse to sem takoj s prvo besedo v debato o »debloslovju« asocijacio na pomoč poklical. Poklical sem jo, da se vrnem tja, kjer sem že bil in kamor, če Bog da, še večkrat pridem: k narodnemu jeziku. Narodni¹⁾ govor je edino pravi govor! Dokazil — komur jih je še treba — donesem še pozneje, ali pa drugod, da se tukaj preveč ne meša²⁾.

In ako primerjamo nepokvarjeni narodni govor književnemu, katera stran našega književnega jezika peša?

Ako hočemo narediti dijagnozo, moramo pogledati po simptomih bolezni, t. j. jezikovne bornosti, ki jo imamo ves čas v mislih. Dejali smo, da je naše izražanje tuje, da so tuje naše misli in da se je domačega blaga rak prijel! Toda to smo slišali že v šoli, da je treba slovensko, ne nemško misliti. Ali kaj je to, nemško misliti? S samo besedo smo malo boljši, to smo izkusili že vsi. — Da na to odgovorimo vsem umljivo, treba

¹⁾ Naj omenim, da rabim termin »narodni« v tej razpravi vseskozi v etnološkem smislu.

²⁾ To naj še naglasim tukaj, da prvi kvarnik čistega, pravega govora nam je — dozdej — šola, in potem skoraj vsi drugi kulturni zavodi za povrst. — Ko nam je nemščina povsod začetek in konec modrosti, naj še konstatiram, da ima K. Schillerjev »Handbuch der deutschen Sprache«, ki je nekaka kompilacija večine veljavnejših del o nemškem jeziku, v II. delu na strani 23. tale passus o književnem jeziku: Die Schriftsprache . . . . (ist) also durch einen Ausgleich der dialektischen Eigentümlichkeiten aus den Mundarten hervorgegangen; es ist deshalb ein arger Irrtum, und zeigt von Mangel einer tieferen Einsicht in das Sprachleben, wenn die Mundarten als eine Vergröberung oder Verschlechterung der Schriftsprache missachtet werden; sie sind vielmehr die Grundlage der Gemeinsprache und der Jungbrunnen, aus dem die Schriftsprache stets neue Kraft saugt«. V. Karl Schillers Handbuch der deutschen Sprache, herausgegeben von Dr. Friedrich Bauer und Dr. Franz Streitz. Wien und Leipzig, Hartlebensverlag 1903/05. — In Wunderlich (Der deutsche Satzbau, dargestellt von Dr. Hermann Wunderlich. Stuttgart 1901. I. G. Cotta) pravi v svoji izvrstni knjigi: . . . Es ist daher ein Vorzug neuerer Sprachbetrachtung, dass sie über die literarischen Denkmäler hinweg zu den eigentlicher Quellen vordringt, und dass sie für die Erklärung sich immer wieder vergegenwärtigt, wie die Faktoren in der mündlichen Sprachform gelagert waren«. I. p. XL. Torej tudi v Nemcih!

najprej razbrati, kako je to naše »nemško mišljenje« prišlo v nas, in potem kaj da je misel sploh in nemška misel posebe. Kako je nemška misel prišla do nas? Prišla je kaj lahko. Kar nas je Bog dal, smo pod vplivom nemškega obzorja, v šolah pa je sistematiško pitanje z nemško duševno hrano. To pitanje se ne godi tako, da bi se prej hrana pripravila po naše, in da bi se prilagodila jed našemu organizmu. Ampak akomodiranje našega organizma za nemško jed, kakor jo je Nemec zvaril, to akomodiranje se šteje prav tako prvi in poslednji cilj šolske omike, ko použitje hrane same! Slovenski organizem se torej prilagodi tuji hrani, ne hrana organizmu! Kakopada je tuj ustroj naših šol kriv tega zla; ali je pa tam kaj bolje, kjer je ustroj v domačih rokah? Prav nič! Kar smo v višjih in najvišjih nemških šolah použili nemške hrane, vse se prenese v tisti besedi in obliki v nižje, v katerih smo sami hrano použili! Transformacije tuje duševne hrane ni pri nas prav nikake! In vendar je transformacija tisto, česar nam je treba, ako hočemo, da dopolnimo Ilesičevo zahtevo, da se tuja rastlina asimiliraj naši zemlji, »da se nasrka soka našega jezika!« Te asimilacije nam je za samoraslo duševno življenje tako treba, ko ribi vode; brez nje ne pridemo do svojega duševnega rastlinstva nikdar!

Kaj pa je logiško mišljenje, ki mu v slovenščini tako skrbno negujemo internacionalno stopnjo! Poglejmo v Wundtovo logiko. Tam stoji na strani 11, 12 in 13 zapisano tole:

»Das logische Denken bildet einen Bestandteil unserer inneren Erlebnisse, der, wie berechtigt und notwendig auch seine gesonderte Betrachtung sein mag, doch mit allen andern Elementen unseres Bewusstseins untrennbar verwachsen ist. Diesen Zusammenhang im einzelnen nachzugehen, ist die Aufgabe der Psychologie . . . das nächste Ergebnis dieser psychologischen Voruntersuchung besteht nun darin, dass in dem unaufhaltsamen Fluss des psychischen Geschehens als logische Denkinhalte nur solche aufgefasst werden, die den Vorstellungen und ihren Verbindungen angehören . . . und dass diese fortan die Substrate bleiben, an denen alle wichtigeren Anwendungen des Denkens zum Ausdruck kommen. — Können wir so bei der Aufsuchung des psychologischen Ursprungs der logischen Vorgänge den Vorstellungsprozess als den weiteren Begriff betrachten, der den Denkakt als einen besonderen Fall in sich schliesst, so weist uns nun aber weiterhin schon die Sprache . . . auf das Gefühl der Selbsttätigkeit hin, dass alle Denkakte begleitet; (auf) ein Abmessen, Wägen, Vergleichen . . . Nach

dem zweiten dieser Merkmale muss nun als nächstes Erfordernis des logischen Denkaktes ein Vorstellungsprozess gegeben sein, dessen einzelne Teile miteinander in irgendwelchen Beziehungen stehen, durch die eine solche vergleichende Tätigkeit ermöglicht wird. Nennen wir jeden durch derartige Beziehungen seiner Glieder verbundenen Vorstellungsprozess eine Vorstellungsverbindung, so ist diese abermals der weitere Begriff, der die logischen neben anderen Verbindungen, denen wir einen logischen Charakter nicht beilegen, einschliesst. Bezeichnen wir diejenigen Verbindungen, die das Merkmal einer bei ihrer Herstellung vorhandenen logischen Tätigkeit nicht erkennen lassen, als Assoziationen der Vorstellungen, so bilden nun aber diese ein weites und wichtiges Gebiet psychischer Vorgänge, welches nicht blos ausserhalb der logischen Denkaktheit liegt, sondern welches auch zu der Entwicklung der letzteren die allgemeine Grundlage bildet und überdies fortan in der mannigfaltigsten Weise auf sie einwirkt«.

Tukaj vidimo tedaj, da so asocijativne zveze poleg življenja in delovanja čutov prva podlaga vsaki logiški misli. »V jeziku je založena duševna glavnica!« — in to je edina glavnica, s katero more logiška misel operirati; ves zaklad v nji je po asocijacijah utrjen, ki so vekov veke delovale v glavah naših očetov in očetoočetov. Kdo ima pravico tok narodnega jezika, ki je tako edino pravi varuh in založnik vseh duševnih pridobitev — pregrešno — motiti ali celo skruniti? Ako je asocijativna zaloga za vse napredujoče duševno delovanje, za logiško misel, to, kar je za duševno življenje sploh čut — kdo nam se bo osmelil, razkopavati jezikovne zaloge, ki lahko rečemo, da so edina »očetov naših imenitna dela?« Kdo bo podiral velikansko stavbo, ki so jo zidali naši spredniki? Vse, kar v tej stavbi je, je tam in tako kot mora biti: Kamen mora na kamenu tako stati in nič drugače, kot so ga naši očetje postavili.

Živo mi hodi na misel izrek Jeruzalemov, ki pravi nekje, da se vsaki besedi pozna kakor rezanemu kamenu iz zgradbe, s katerega mesta da je. — In vezi! Ne trgajte teh vezi, ki so iz železa, in ki drže vso stavbo, da se ne poruši. Kdor noče zidati na to podstavo, ki so nam jo stoteri rodovi po ustnem sporočilu izročili, kdor ignorira slovensko izražanje in slovenski tok misli in se slepo vdaja nemškemu, ta naj piše nemški, ne slovenski; več bo koristil nam in drugim.

Ako so tedaj asocijativne zveze podstava aperceptivnemu (logiškem) mišljenju, potem treba one gojiti, da se krepko razvije to; in le na domači asocijativni, na naravni podstavi se bo razvilo kaj prida duševnega življenja. Aperceptivno mišljenje je tisto vezanje predstav, ki se ž njim iz že nabrane asocijativne zaloge predstav po pozornosti dvignejo do točišča zavesti¹⁾ take partije misli, ki si jih smo po dotičnem načrtu za kake namene razbrali. — Ker potem tudi tiste zveze predstav, ki smo jih bili že prej tolikrat aperceptivno dvignili, da so se mehaniško (= asocijativno) ugladile, — pridejo k asocijativni zalogi — lep zgled za tak proces so jezikovne fraze —, se lahko razvidi, kako se umetna zgradba logiškega mišljenja sama po sebi čimdalje više, čimdalje lepše dvigne; in lahko je stavba do neba visoka, ali vedno je preprost nje slog. Zdaj nam je pa tudi očitno, zakaj je tako težka, tako neprebavna naša znanstvena slovenščina: vznevidela je naravno podlago, zidala na tuj material, in čezdalje večja je — mešanica tujega kamenja, tujih vezi — tuje malte! Mešanje jezikov, vredno dela pri babilonskem stolpu. —

Ampak ako delam tako, kot sem rekel, t. j. na narodni podlagi, ni mogoče, da bi ne imel za misel besede! Sütterlin sam pravi: »Der Erwachsene fühlt hinter seiner Wortarmut gleich die Gedankenleere; wo sich ihm kein Ausdruck einstellt, fehlt es ihm auch an Begriffen«²⁾. In res, misli, katerim iščemo besed, — te so prav zagotovo nemške misli! Zakaj, če so te misli abstraktni pojmi, potem vemo iz logike, da je prav beseda edini pravi substrat abstraktne misli; torej slovenska misel, slovenska beseda; če so te misli pa miselski procesi, potem so celo tuji, ako jih ne moremo izraziti, zakaj besednih zvez logiški razvoj misli celo ne more pogrešati. Beseda je evo korelat misli, in če je ta korelat francoski, je misel francoska, če je nemški, je pa nemška. Dokler v številkah ne govorimo, moramo govoriti z jeziki! So seveda neke meje, preko katerih se misel osamosvoji, ker beseda za njo ne more; toda

¹⁾ Blickpunkt des Bewusstseins.

²⁾ Das Wesen der sprachlichen Gebilde. Kritische Bemerkungen zu W. Wundts Sprachpsychologie von Ludwig Sütterlin, a. o. Professor an der Universität Heidelberg, Heidelberg 1902. Carl Winters Universitätsbuchhandlung.

te misli ne izrazi nobeden jezik, če je eden ne more. Če jo pa le kak jezik izrazi, izrazil jo bo tudi drugi — da si le poti najde prave do nje¹⁾. Ta pot pa mora biti tudi v slovenščini slovenska. To je bližnica, vsaka druga drži pri nas v — nemško deželo!

Kaj tedaj storiti, da dojdemo do svojih misli? Gojiti govor, edina rešitev! S tem nadelavali bomo slovenski misli slovensko pot do svojega razvoja. In imeli bomo kmalu zadosti posod za vsakršno — tudi za tujo misel; zakaj misel je lahko tuja, ali oblika ji mora biti domača in domača pot, po kateri si tujo misel prilastimo: Domač mora biti izraz in domač način izraza!

Izraz in način izraza — to je v slovenščini samo svoje, čisto drugačno od nemškega!

Rekel sem prej, da jezikovna fraza je aperceptivno jezikovno delo, ki gre, lepo uglasjena in mehaniško utrjena, k ostali asocijativni jezikovni zalogi. Zdaj bomo rekli, da fraza odloča za jezikovni razvoj. Človeška narava je vendar povsod precej enaka, in duševno življenje je precej enako ustvarjeno; ali to, da je izraz, enkrat izrečen, ostal, da je postal nekak tip za svoje naslednike — to je pa odločilo vsakemu jeziku svojo pot. Bilo je to pri glasu, bilo pri fleksiji, bilo pri etimu, bilo pri sintaksi. Recimo, da sta dva naroda že spremenila zunanje zvoke glasovja, ali izraz in način izraza da je ostal še enak. Pa se vendar tudi ta ne bo mogel upreti izpremembam. Izpremembe kapljajo, ali pridejo pa le: najmanjši vzroki počasi krenejo kolo zdaj tam, zdaj tu — čez dolgo je voz popolnoma na drugi poti. Kako bosta dva jezika hodila vstric, ko še dva dijalekta ne moreta popolnoma! Izrazi, ki nanovo vzrastejo, so naprej majčkene drugačni; ali vsak na svoji poti se ločijo bolj in bolj proti starim, in ako k starim prihajajo le vedno novi, se jeziku lice bolj in bolj iz-

¹⁾ Le pomislimo, koliko je slovenskih izrazov, ki se tudi na nemško ne dajo prevesti — ne dajo po tisti poti ko slovenski. Prav taka je s posameznimi besedami; tudi njih pomeni se krijejo po raznih jezikih le s segmenti, ne pa docela. Z jezikom je taka kot z metodami: razne metode, en cilj. In znanstveni rezultati si niso enaki, ampak drugi so večkrat s to metodo, drugi z ono. Vekotrajnih procesov in celih knjižnic pa je večkrat treba, da se izcimi rezultat, ki ima za vse čase in kraje apodiktiško veljavo. Težava je tedaj vedno, ako treba iz jezika v jezik prenašati, zakaj vsak jezik zahteva svojega izraza in ne tujega.

premeni. In ko sta šla jezika vsak svojo pot, se nazadnje popolnoma razstaneta.

Sto in sto faktorjev je delalo za izpremembe; ne dajo se določiti; vendar je eden faktor najpoglavitejši in ta faktor je: izprememba naziranja vsled zgodovinskih in kulturnih izprememb.

Naziranje (die Anschauungsformen) namreč odločuje za prvi izraz in za vse naslednike! Ako se pa naziranje izpreminja po kulturnih in zgodovinskih izpremembah, je očitno, da bo vsak narod drugače izpreminjal jezikovne izraze, ta prej, ta kasneje; tolikanj večja bo razlika in tolikanj bolj se bosta izraza razstala, čimbolj je drug narod do drugega konservativen, temperamenten itd. — Slovenec reče postavim: »Sram te bodi«. Ta izraz in vsi njegove vrste, so tip prve mere za samobitnost slovenskega govora; in kakemu »kulturonoscu« ali še rajši kulturonoski se celo tako »čuden« zazdi, da poreče zanj morda »Sramuj se!« V tistem hipu, ko je to zinil, je individij zatajil vso preteklost in uskočil v nasprotni tabor! Zakaj? Ker je preskočil v eni minuti pregrado, ki jo preskoči jezik javaljne v sto in sto letih! Tudi Nemec se je nekdanj objektivno izražal, to očitno kaže še dandanašnji tukaj izraz »schamerfüllt«, drugod kak drugi; dandanes pa je popolnoma na subjektivni poti, in slepo in na sramoto posnamemo njega »schäm' dich«, ako rečemo »sramuj se«. Taki izrazi so najhujša brca našemu jezikovnemu geniju — in vendar — morda pride tudi ta genij sčasoma tja, kamor je prišel nemški njegov sosed: do subjektivnega izražanja. Toda le sčasoma! Ta »sčasoma« je poglavitni vzrok, da ne pripoznamo individiju odločitve v jezikovnih rečeh! Kolikrat sem slišal: »Mi juristi, pisatelji itd. smo tudi del naroda, in to najvažnejši itd. zakaj bi pa mi ne smeli odločiti za jezik!« — Zakaj ne? Zato ker mora iti skozi zbornico narodovih glav, kar ima stati v jezikovnem leksiku; individij nima niti do »veto« pravice! Edini pesnik, pravi pesnik po božji milosti ima to čast, da mu je poverjen odločujoči glas; drugi — recimo učenjak, — pa prav nič več ko tkalec, ki ima pravico, da poimenuje v svoji stroki na novo kako orodje, ki pa naj, če noče, da bo v zasmeh, še to naredi ta ko, kot narodni duh ukazuje.

Videli smo tedaj to:

Asocijativne govorske zveze so podstava logiškemu t. j. aperceptivnemu mišljenju. — Misel in beseda t. j. govor sta korelata: koder je eden, je tudi drugi. — Izraz in njega počasna izprememba, v vsakem jeziku drugačna, odloči za ves jezik, izpreminja se pomalem, sigurno, pa v vsakem jeziku drugače. Prvi začetnik in dirigent specifičnega izraza pa je naziranje.

Zadnji stavek treba še nekoliko pojasniti.

Denimo na mizo še enkrat oba izraza: »ker« in »weil«; kako se ločita v teh dveh izrazilih, ki pomenita toisto, namreč vzročno zvezno kategorijo, — naziranje? Rekli smo že, da je prvi veznik krajevnega, drugi pa časovnega pokolenja in pomena: to, da je Slovenec prepeljal besedo krajevnega pomena do vzročnega znaka, Nemec pa časovno, to nikakor ni golo naključje! Ampak to kaže, da Slovenec nekako protežira kraj pred časom. In res! V premnogih izrazih bomo videli, da gre v slovenščini prednost kraju in ne času. To mora biti kak vzrok. In vzrok je, namreč to, da je slovensko naziranje prvotnejše (starejše) ko nemško. S tem ne rečem, da gre izmenjava pomenov vedno to pot: »krajevni — časovni — logiški (pogojni) pomeni«¹⁾; toda to je gotovo, da, kakor je v času, ki je iz dveh elementov: iz elementa trajanja in elementa postopnosti (sukcesije), element trajanja nazornejši, tako je nazornejše od časovnega naziranja tudi naziranje po kraju. (Anschauungsformen der Zeit und des Ortes). Zapovrst bomo videli, da je slovenščina pristašica nazornejših oblik. In evo je takoj primere tudi pri časovnem naziranju! Naziranje po času se deli po onih dveh momentih, ki smo jih ravnokar imenovali, v naziranja po trajanju in postopnosti; in katero naziranje je v slovenskem jeziku? Naziranje po trajanju. Spričo tega naziranja imamo v slovenščini tudi kraljevanje nedovršnega glagola! Zato imamo v slovenščini še izraženo smer, kjer je v nemščini več ni: vpisano v zemljiško knjigo, ne: v zemljiški knjigi (izgublja se že tudi v knjižni slovenščini, prim. narodno: na sodnijo v Ljubljano in književno: na sodnijo v Ljubljani.) In najbrž je tudi glagol vzrok našega objektivnega izražanja: (ga ni bilo, er ist

¹⁾ Wundt pravi, da so vsi trije kmalu bili v jeziku.

nicht erschienen; cfr: Gospod, naj gre ta kelih od mene, Nimm diesen Kelch von mir) vspričo njega pa tudi naše posebne uporabe pasiva. Po Ostwaldu so naziranja »oblike mišljenja, vtrjene z dedovanjem preko brez števila rodov; po njih nam gre vse doživljanje v izkušnji«. (Ostw. p. 141.)

Ako sedaj pomislimo, da je v slovenščini drugačna cepitev misli v logiške dele¹⁾, in da so lahko drugačne spričo tega besedne kategorije (p. v slovenskem adjektiv, v nemškem adverb); ako pomislimo, da so zaradi vsega tega tudi v logiškem (pogojnem) naziranju prav tako lahko mogoča najrazličnejša stališča, tako da je p. to v slovenskem kolikostno (toliko sem bil žalosten, cf. ah signore, quanto siamo contenti), kar je v nemškem kakovostno (wie war ich traurig, zufrieden); da je v slovenskem pozitivno (nič ti ni vere, meni se prav dozdeva), kar je v nemškem negativno (das sieht dir ganz gleich; wenn mich nicht Alles täuscht), in da je enaka razlika prav tako tudi pri notranji obliki pomenov²⁾, ter pri veznikih in drugod — potem lahko mislimo, da je gotova resnica, da je v naziranju, načinu naziranja in njih korelatih: v izrazu in izražanju, prva in poglobljena prvobitnost vsakega jezika; da je v njem to, čemur pravimo jezikovni genij; in da so v njem skrivnosti slovenskih, nemških in vsakterih misli.

¹⁾ Gliederung des Gedankens in die logischen Bestandteile.

²⁾ p. Pametno = ganz richtig! On je tam korenjak = Stammhalter... prevzamejo, herrschen vor (zb. die Ingredientien.) On je besedo opomnil, jaz sem mu jo pa potrdil (... in Sinn genommen... zugegeben.) Tako debele zime ni bilo že veliko časa. Veselo novo leto — buon capo d' anno — glückliches Neujahr!

(Nadaljevanje pride.)

Iz pravosodne prakse.

Civilno pravo.

a) Zasebne pravice na javnem blagu, zlasti na javnih potih (§-a 287 in 288 o. d. z.) se dajo priposestvovati, kajti javna pota niso absolutno odtujiva (§ 1455 o. d. z.) in so tudi lahko predmet pravnega prometa (§ 311 o. d. z.), ki je le omejen glede na to, da so pota namenjena za občno rabo. Če zasebnik uporablja javen pot na način, ki ne ustreza občni rabi, če to stori v zavesti, da izvršuje zasebno pravico, in je vidno, da uveljavlja ta način rabe, kakor njemu samemu (ne občinstvu) pristojajočo pravico, tedaj je opraviti z zasebno pravno posestjo, tedaj je občna raba javnega blaga omejena, tedaj dotični predmet ni več nezmožen pravnega prometa. Takšno zasebno pravico lahko podelé organi, ki upravljajo dotični javni svet, a pridobi se tudi, če ti organi proti svoji dolžnosti pripuščajo rabo javnega sveta na drug način, kakor po občni, vsakemu občanu dovoljeni rabi. Čim je servituta na javnem svetu zasebnopravno pridobljena, je ne morejo zakasnele policijske odredbe več odpraviti. Deželna cestna zakona za Kranjsko od 26. sept. 1874, št. 27, in 28. julija 1889, št. 17 dež. zak. ne branita takega priposestvovanja, kajti ne obsezata zasebnopravnih določil. — K dokazovanju nepoštenosti posestnika (§-a 328 in 1477 o. d. z.).

(Nadaljevanje.)

Vsled priziva toženega društva »Casino« je c. kr. višje deželno sodišče v Gradcu spoznalo za pravo z razsodbo od 5. decembra 1905 št. B c II 96/5-5:

I. prva sodba ostane glede prostora, ki se nahaja nasproti kazinski kavarni in za kostonji na zemljišču parc. št. 1 kat. obč. Kapucinsko predmestje, ker ni proti temu pritožbe, nedotaknena,

II. v ostalem pa se prizivu ugotovi in prva sodba tako izpremeni, da se tožbeni zahtevki zavrne ter tožnici naloži povračilo na 1279 K 86 h in 526 K 05 h določenih stroškov prve in druge stopinje.

Dejanski stan.

Prvo sodbo izpodbija toženo društvo izvzemši oni del, s katerim se ugotavlja, da mu ne pristojata nikaka pravica na prostoru za kostonji, v celem obsegu, in uveljavlja prizivne razloge: pomankljivost postopanja, nepravilno oceno dokazov in nepravilno pravno presojo.

1.) Prva sodba ugotavlja nepoštenost toženčeve posesti, ne da bi ustanovila kakor predpogoj za to ugotovitev, da je toženec to posest izvrševal že več kakor 40 let. Čeprav negatorna tožnica, katera mora dokazati po §-u 328 in 1477 o. d. z. nepoštenost toženčeve posesti, take nepoštenosti niti trdila ni, jo je vendar prvo sodišče uradoma razmotravalo. Ker se pa ugovor nepoštenosti torej ni uveljavil, se ta ugotovitev le previdoma pobija. Nepoštenost posesti utemeljuje izpodbijana razsodba najprvo s kupno pogodbo od 23. decembra 1837 in gubernijalnim odlokom od 14. julija 1837 št. 14124. Te listine pa ne izključujejo poznejšnje poštene posesti toženega društva. Tudi zapisnik od 13. oktobra 1885, s katerim utemeljuje prva sodba nepoštenost izvrševanja posesti, more biti pri pravilni razlagi le tožnemu društvu v prilog. Vsebina najemnih pogodb se po krivici razlaga v škodo toženega društva, ker ravno te pogodbe govore za njegovo dobro vero. Ravnateljstvo toženega društva vendar ne bi bilo ukazovalo vsakemu najemniku pogodbenim potom izvrševanje dejanj na spornem prostoru, če bi bilo smatralo, da društvu ne pristojata nikaka pravica na tem prostoru.

Iz tega in pa iz dokazanega neoviranega toženčevega izvrševanja posesti in iz izpovedeb prič J. L., drja H. G., A. S., H. M., L. S. in I. pl. T. pa nedvojbeno izhaja, da so bili magistrat, občinski svet deželnega stolnega mesta Ljubljane, župan in ravnateljstvo toženega društva vsi prepričani, da temu društvu pristojata sporna pravica. Za to govorita tudi prilogi B_2 in C_2 in izpovedbi prič J. D. in P. G. Ako dosedaj proizvedeni dokazi niso zadoščali, bi bilo moralo prvo sodišče nadalje ponuditi dokaz glede poštenosti ravnateljstva kazine po zaslišanju tačasa preminolega drja. A. P. in kazinskega ravnatelja O. B. proizvesti. Predlaga se torej subsidijarni dokaz po drju. F. E. in po zaslišanju strank o tem, da je dr. A. P. drju. F. E. in O. B-u dne

12. septembra 1905 pred začetkom sporne razprave na njuno vprašanje izrecno izjavil, da je ravnateljstvo tudi za časa, ko je bil on ravnatelj (1860—1869), vedno bilo mnenja, da je upravičeno izvrševati sporne servitute. Ker so se ravno označeni dokazi odklonili, je ostalo postopanje tudi pomankljivo.

2.) Nepravilno je mnenje I. instance, da je priposestovanje na spornem prostoru vsled cestnopolicijskega reda izključeno. Kajti tak policijski red ne more vplivati na pridobljeno privatno pravico, tudi če gre za cestna tla.

3.) Pravnopomoten je pravni nazor I. instance, da je sporni prostor na parceli št. 1 javen prostor. Ta prostor je sestaven del zemljiškooknjižnega, na mestno občino ljubljansko prepisanega vložka št. 112 kat. obč. Kapucinsko predmestje in je torej občinska imovina. Da se izpremeni v občinsko blago, bi bilo treba sklepa občinskega sveta (§-i 33 in 34 občinskega reda dež. stolnega mesta Ljubljane z dne 5. avgusta 1887). Uradni certifikat ne nadomešča takega sklepa.

4.) Prvi sodnik je po krivici izrekel, da še danes stoječa veranda ni stavba po zmislu §-a 418 o. d. z. Če se ta zakonova določba pravilno razlaga, ni treba, da bi stavba morala biti pritrjena v zemljo. Ako se pri tem še upošteva, da se je za to stavbo proračunalo 1300 K (priloga št. 11), da je za verando položeni temelj liki za hišo (utemeljitev mnenja zvedenca J. L.) in da stoji od leta 1885. vedno nepretrgoma na istem prostoru izvzemši kratek čas o potresu, tedaj je reči, da se nanašajo na to stavbo določbe §-a 418 o. d. z. o pridobitvi lastnine. Poštenost gradnje izhaja iz prilog št. 10 in 11 in iz izpovedeb prič J. L., drja. G. in pl. T., kakor tudi iz tega, da se gradnja ni prepovedala (izpovedbe prič J. D. in P. G.); v prilog toženca govori tudi to, da se spričo notorijetete gradnje na enem najživahnejših krajev mesta ni zaprosilo stavbne koncesije. Brez dvoma je tožnica vedela za to gradnjo. Pridobitev lastnine vsled poštene gradnje je torej ugotovljena.

5.) Prvega sodnika razlogi pravijo, da je veranda imela pred letom 1886 drug obseg in drugo obliko, torej z verando združena posest ni izključna. Oblika pa z vprašanjem o izključnosti nima nič opraviti. Kar se pa obsega tiče, pa je tožnica s svojim priznanjem v pravnih spisih pod r. št. 7, da je toženo

društvo na verandinem prostoru dalo postavljati mize, stole in klopi, obseg izvrševanja te pravice popolnoma ugotovila. Skoro 30 prič je potrdilo, da je stala več kakor 40 let veranda slične velikosti na istem prostoru in da je toženo društvo ta prostor ravno tako dolgo izključno rabilo. Ako je bilo prvo sodišče glede tega še v kakem dvomu, bi se bil moral izvršiti dopuščeni, a potem preklicani dokaz po pričah. Ako pa je iz izpovedeb štirih prič, da je bila ena ali druga prejšnjih verand večja ali manjša od sedanje, prva instanca izvajala, da raba ni bila izključna, se predlaga izvršitev tozadevno nadalje ponujenih dokazov.

6.) Tudi trditev prvosodnih razlogov, da je toženo društvo sporne pravice izvrševalo v mnenu, da jih sme izvrševati, dokler pristojno oblastvo ne ugovarja, ni merodajna. Ako se s tem hoče ugotoviti nepristna posest, je treba le pokazati na okolščine, ki govore za pošteno posest in na nazore, katerih je bila tožnica do najnovejšega časa glede svojih pravic. —

Prizivni predlog toženega društva: izpodbijana sodba I. instance naj se po eventualni dopolnitvi izpremeni in tožbeni zahtevek izvzemši glede prostora za kostanji zavrne. —

Tožnica predlaga v prizivnem priobčilu zavrnitev priziva. Priposestovanje na javnem blagu je izključeno; kvečjemu more nastopiti le toliko, kolikor izključuje splošno rabo ali je vsaj ne ovira. Javno blago je tudi parcela št. 1 kat. obč. Kapucinsko predmestje, kar izhaja iz listin *F* do *O* in izpovedeb prič, ki potrjujejo, da je tožnica ta prostor tlakovala. Ta značaj je dobila ta parcela po svoji namembi in neprenehani javni rabi in ga je tudi do danes ohranila. Da je parcela št. 160/8 javno blago, pa je priznано. Prostor pod verando je tožnica tlakovala in s tem pokazala svojo pravico do njega; do leta 1886 se je v zimskem času verando odstranjevalo in prostor pod njo splošno rabilo, ravno tako je služil sporni prostor na parceli št. 1 v zimskem času splošnemu prometu; od leta 1886 pa zabranjuje veranda javen promet, po leti se godi isto na parceli št. 1 vsled ondu postavljenih stolov in miz. Dve priči M. in R. sta še celo potrdili, da ima tožnica o posebnih priložnostih glede spornega prostora na parceli št. 1 pravico prepovedi; torej ne more biti govora o posesti toženca v zgoraj označenem smislu.

Da pa je tožnica tudi uveljavljala nepoštenost toženčevega izvrševanja posesti, se razvidi iz tega, da je prerekala zakonite pogoje priposestevovanja in se sklicevala na prilogo št. 11 in prekaristično naravo ter napačno rabo posesti. Saj je vendar temu nasproti toženo društvo ponudilo dokaz za dobro vero kazinskega ravnateljstva. Proti poštenosti posesti pa govore listine *C*, *D* in *E*, — dalje nasprotujoče si izpovedbe prič, od katerih govore nekatere (L., S., S.) o lastnini, druge o »jus in re aliena« — dalje določbe §-a 418 o. d. z., listina št. 11, menjava obsega in oblike verande, ki se posebno razvidi iz knjižice »Dzimski: Laibach und Umgebung« in tozadevne izpovedbe prič. Toženčeve posesti »fundi nomine« ni tožnica nikdar pripoznala; taki posesti nasprotujejo tudi najemne pogodbe vsakokratnega kazinskega najemnika in to, da ni niti ugotovljeno, če je bila prejšnja veranda lastnina toženega društva. Verande, ki so stale v prejšnjih časih na Kongresnem trgu, so zginile, ne da bi posestniki uveljavljali svoje tozadevne pravice. Kazinski najemnik je postavljaj po potrebi mize do balkona in še naprej, in iz tega sledi, da si toženo društvo nikdar ni pridobilo kake pravice.

V ostalem se je oziralo na dejanski stan prve sodbe.

Razlogi.

Tožbenemu zahtevku ugovarja toženo društvo, da je del parcele št. 160/8, na katerem stoji društvena veranda, vsled gradnje postala njegova lastnina; ako pa to ne, je toženo društvo priposestvovalo služnostno pravico, na tem terenu od pomladi do jeseni kolikorkrat, kadar in kakor dolgo je mogoče sedeti pod milim nebom, postavljati in vzdržavati verando v sedanji velikosti in pa mize, klopi in stole, in dalje, da je priposestvovalo na parceli št. 1 na spornem prostoru do kostanjev služnostno pravico, postavljati mize, klopi in stole, kadar, kolikorkrat in kakor dolgo je mogoče sedeti pod milim nebom.

Zemljiška parcela št. 160/8 je nesporno javna pot in javno blago. Nemerodajno je, ali naj se prideva spornemu terenu na parceli št. 1 ta isti pravni značaj že radi tega, ker služijo pota po »Zvezdi« priznано splošnemu prometu, ker velja to tudi za sporni teren, kolikor ga ne rabi toženo društvo, ker so nadalje teren tožničini delavci tlakovali, oziroma ondotni tlak popravljali,

ker torej ta teren ni nič drugega, kakor v upravi tožeče občine stoječe, očitvidno splošnemu prometu služeče komunikacijsko sredstvo — ali pa naj bi v dokaz tega bilo treba izločiti ta sporni teren iz občinske imovine potom odtujilnega čina tožeče občine, (ki bi ga moralo odobriti višje upravno oblastvo) in prenesti ga v zemljiškoknjižni zaznamek javnega blaga. To vse je nemerodajno, kajti tudi na javnih prostorih kakor javnem blagu ni izključena pridobitev zasebnih pravic. Le v tisti meri in kolikor javna pota in prostori služijo iz javnih ozirov splošni rabi, je pravni promet glede njih javnopravno utešnjevan, tako n. pr. če jih lastnik obremeni ali odtuji, in le na to stran torej se more govoriti, da so taki prostori izven prometa. To pa ne brani, da bi se ne mogli rabiti na poseben način, ki presega splošno rabo in da bi se ne moglo priposestvovati zasebnih pravic tudi na takih, javnemu prometu namenjenih prostorih.

Da bi take zasebne pravice na javnem blagu ne smele nastati, ne prepoveduje nobena zakonova določba in je to smatrati tembolj za dopustno, ker more služiti pridobitev takih privatnih pravic tudi interesu lastnika javnega blaga in splošnosti same in torej nedostaja odločilnega nagiba, da bi se mogla taka zasebna pravica odklanjati.

Če se torej na ta način razlikuje javnopravna in privatnopravna stran pravnih vprašanj, ki se tičejo javnih prostorov, sledi že iz tega, da odredbe organov javne uprave, ki se naslanjajo na javno pravo, ne morejo posegati v krog zasebne pravice, na javnem blagu pridobljene, in da morejo veljati le nevarno za to pravico.

Potemtakem pa — in baš na to se opira tožeča občina in deloma tudi prvo sodišče — se policijske odredbe, naslanjajoče se na občinski, cestno-policijski in stavbni red, ne morejo dotikati zasebnih pravic, ki jih uveljavlja toženo društvo, ako so pravno pridobljene in ako pravno obstajajo. To stališče je priznal tudi pravni odsek tožeče občine (C_2), ker ni izključil možnosti priposestvovanja na strani toženega društva.

Ako pa so torej zasebne pravice, ki jih uveljavlja toženo društvo, zares pravno možne, vendar na drugi strani ni moči trditi, da obstoja taka pravica glede verande iz pravnega naslova lastnine. Toženo društvo pač uveljavlja v tem oziru originarno

pridobitev lastnine vsled stavbe po zmislu končnega stavka §-a 418 o. d. z.

Da bi se pa mogla misliti taka pridobitev, bi moralo biti poleg drugih zakonitih pogojev najprvo ugotovljeno, da gre v danem slučaju res za stavbo. V tem oziru pa po mnenju prizivnega sodišča ne odločujejo podatki lokalnega ogleda in izvida ter nasprotujočih si mnenj zvedencev, odločuje marveč to, da je bilo naročeno, naj se veranda zgradi tako, da se bo lahko prenesla (izpovedbe prič L. M. in A. A.), da že smoter in namemba takih verand sploh govori proti stabilnemu značaju, da torej ni izkazano, da je ta stavba imela namen, naj ostane vedno na svojem prostoru (§ 297 o. d. z.). Ako pa tega bistvenega pogoja ni, potem ne more biti govora o stavbi v zmislu §-a 418 o. d. z. in je pridobitev lastnine vsled stavbe izključena, ne da bi se bilo treba spuščati še v razmotravanje daljnih potrebnih pogojev.

Kar se tiče pridobitve služnostne pravice potom priposestvovanja, pa mora toženo društvo napram tožeči občini dokazati 40letno posest služnostne pravice (§ 1472 in 1477 o. d. z.).

O verandi in prostoru pod njo je tožeča občina izrecno priznala, da je najemnik kavarne toženega društva na tem prostoru več kakor 40 let postavljajl mize, stole in klopi, ki so jih rabili njegovi gostje. Glede verande prereka tožnica priposestvanje, češ, da stoji sedanja veranda šele od leta 1886, a da prejšnja veranda je v najemni pogodbi od 13. julija 1852 nazvana »Vordach zu ebener Erde« in v najemni pogodbi od 11. jan. 1876 »Sommerdach«, bila je torej od sedanje verande bistveno različna. Dokazano pa je po izpovedbah zaslišanih tožničinih prič P. L., G. E., M. S. in zaslišanih toženčevih prič F. D., drja A. P., A. grofa A., A. M., A. S., L. S., I. J. in M. S., da je na tem prostoru stala že od leta 1853—1886 nepretrgoma lesena veranda, da je njena s pločevino obita streha slonela na šestih stebrih, da je bila na obeh straneh opremljena z žaluzijami in naslonjali, spredaj pa odprta, da so jo vsako zimo odnesli, in jo, ko je skopnel sneg, zopet postavili. Priči J. T. in Gr. E. pravita, da je bila stara veranda podobna sedanji, priči M. S. in dr. H. G. sta jo označila za manjšo, priče A. M., J. L., A. L. in A. S. pa so izpovedale, da je bila bistveno jednako velika, priča dr. R. pl. R.

jo je označil za nekoliko ožjo, nasproti temu pa je bila po izpovedbi priče L. S. okoli 1 *m* daljša od sedanje.

Ako pa tudi — po mnenju prvega sodišča — ta pred l. 1886 postavljena veranda ni imela popolnoma istega obsega in iste oblike, kakor sedanja, ki stoji od l. 1886 — izhaja vendar iz izpovedb navedenih prič, da sta morali biti obe verandi glede obsega skoro enaki, oziroma da ni bilo razlik, ki bi bile znatne in bi se sedaj vsaj približno z gotovostjo dale ustanoviti, ki pa tudi na obseg dejanskega izvrševanja posesti — in samo za to gre tukaj — niso mogle vplivati.

S tem je ugotovljena tudi glede postavljanja in obdržanja verande več kakor 40letna raba.

Kar se tiče spornega terena na parceli št. 1 do kostanjev nasproti kazinske kavarne, je vsled priznanja tožnice nesporno, da je najemnik kazinske kavarne na tem prostoru po dnevu ob ugodnem vremenu in letnem času nad 40 let postavljaj mize, klopi in stole, ki so jih njegovi gostje rabili.

Kljub tej 40letni rabi prereka tožnica pridobitev služnostne pravice za toženo društvo, ker se je godila ta raba le po tožnični prijaznosti napram toženemu društvu in ne da bi se bila izvrševala prepovedna pravica, in dalje, ker je to rabo izvrševal le zakupnik kazinske kavarne, torej le »detentor«; tako da tu ne gre za izvrševanje posesti s strani kazinskega društva.

Tudi prvosodni razlogi ne prisojajo dejanski rabi toženega društva lastnosti izvrševanja pravice, toda po krivici. Nadaljevana dejanska raba more sicer šele tedaj stopiti v veljavo kakor izvrševanje pravice, ako se vrši z zavestjo, da se tako izvršuje vsebina pravice. Zato se zahteva za posest kake pravice volja, da se izvršuje pravica v lastnem imenu, potem pa izrecno ali tiho privoljenje lastnika (§ 313 o. d. z.). To pa so notranji dogodki, katere je izvajati iz zunanjih okolščin. To vprašanje torej ni dejansko, temveč pravno in prizivno sodišče lahko nanj odgovori na podstavi pričujočega pravnega gradiva v drugačem zmislu, nego li prvo sodišče.

V le-tem slučaju je toženo društvo v vseh najemnih pogodbah, ki jih je sklepalo z najemniki svoje kavarne in ki jih je kazinsko ravnateljstvo po svojih pravilih odobravalo od l. 1852 do najnovejšega časa — in to je tožnica priznala — vsakemu

najemniku izrecno zaukazalo, da mora postaviti verando, mize klopi in stole za kavarniške goste na spornem prostoru. Brez pomena je, da se te najemne pogodbe niso dajale tožeči občini na znanje, ker v to toženo društvo ni bilo zavezano in ker je bilo dejansko izvrševanje prevzete dolžnosti s strani najemnika kavarnę vso priposestvovalno dobo za vsakogar jasno.

Ko je l. 1885. tožnica nameravala pred kazinsko kavarno položiti nov tlak in se je v seji kazinskega ravnateljstva govorilo o zgradbi nove verande, je izjavilo takratno ravnateljstvo toženega društva glasom sejnega zapisnika od 30. aprila 1885, da bo pravice Kazine, izvirajoče iz kupne pogodbe, do cestnega terena pred kazinskim poslopjem kar najodločnejše branilo. Potem se je odobrila zgradba nove verande ter se jo je postavilo, ne da bi se zaprosilo stavbenega dovoljenja.

Ko je toženo društvo že desetletja nemoteno dejansko rabilo sporni prostor, je bilo v letu 1903 prvič moteno, na kar je takoj vložilo proti današnji tožnici tožbo zaradi motenja posesti. To tožbo je umaknilo šele na izjavo tožnice, da niso njeni organi izvršili motilnega dejanja, temveč organi slavnostnega odbora.

Ako se uvažuje, da je toženo društvo izvrševalo dejansko rabo po svojem najemniku, da je pa ta bil namestnik toženega društva, da so torej od njega izvrševana posestna dejanja čini društva po njem zastopanega in če se vpoštevata očitni in posebni način izvrševanja posesti, ni dvoma, da je toženo društvo izvrševalo posest z zavestjo in voljo, da izvršuje pravico. Ako bi se domnevalo nasprotno, bi se moralo priti do gotovo nedopustnega zaključka, da je toženo društvo višje izdatke za verando, mize, klopi in stole na spornem prostoru bodi samo, bodi po najemniku prevzelo na to nevarnost, da bi se moralo po morebitnem nalogu občine takoj umakniti in najemnika odškodovati za precejšno utesnitev njegovega prometa.

Sicer pa izhaja iz zadržanja tožeče občine, da je tudi ona uvidevala v postopanju toženega društva izvrševanje pravice, da je tako izvrševanje tudi dopuščala, da torej ni več trebalo prepovedne pravice, kakršno zahteva tožnica, za pridobitev pravice (§ 313 o. d. z.).

Na spornem terenu parcele št. 1 kat. obč. Kapucinsko predmestje je dala tožnica za udobnost kavarniških gostov glasom

izpovedbe priče M. S. l. 1870 ali 1871 namesto prejšnega lesenega tlaka napraviti kameniti tlak, katerega je pozneje s svojimi delavci popravljala.

»Zvezda«, ki je sicer od vseh strani ograjena, ravno na tem mestu — kar tožnica priznava — ni ograjena in sicer vsled jasnega dejanskega položaja, ki ga kažejo predloženi obrisi in fotografije zategadelj, da se ne ovira postrežba ondi sedečih gostov iz kavarne.

Leta 1886 je položila tožnica ondi, kjer bi imela stati novozgrajena veranda, šamotni hodnik, katerega je pozneje tudi popravljala. Naj je tudi imela pri tem tožnica le namen pospeševati stremljenja družabnega podjetja, se vendar mora spoznati v tem dovoljenje, da toženo društvo izvršuje pravico, ako se že vpošteva dolgo dobo izvrševanja posesti in iz tega za vsakogar jasno izhajajočo eventualnost priposestevovanja. To pa tudi zato, ker se samo na ta način more razlagati, da je tožeča občina popolnoma v nasprotju s temeljnimi načeli redne imovinske uprave osobito v nasprotju z zahtevami javne uprave opustila, zahtevati sploh od toženega društva kakršnekoli kavtele, ki bi bile izključile pridobitev pravice.

Saj je vendar le znamenje tihega privoljenja v izvrševanje pravice, ako so se postavili v novonapravljeni šamotni tlak vzdolbljeni temeljni kamni za verandine stebre (kakor to izhaja iz lokalnega ogleda in izvida ter iz izpovedbe priče L. M.) in ako je tožnica to temeljito izprembo svojega tlaka meni nič tebi nič dopustila. Spričo tega se ne zdi sklepčna izpoved priče tedanjega župana in stalnega gosta kazinske kavarne P. G., češ on je mislil, da bode kazina svoj čas verando odstranila prostovoljno ali na zahtevo, in njegova daljnja izjava, da ni imel povoda postopati proti postavitvi verande, ker je bilo to po njegovem le mala izprembe tega, kar je že obstajalo, more veljati le za izraz dopuščanja, da se že obstoječa pravica izvršuje.

Da se je dejansko izvrševanje toženega društva godilo v zavesti izvrševanja pravice, kažejo tudi momenti, katere je uvaževati pri vprašanju o poštenosti izvrševanja te pravice. Z ozirom na domnevo §-a 323 o. d. z. bi bila morala tožeča občina, ki je po svojem pravnem stališču poštenost posestnega izvrševanja

toženčevega posredno prerekala, dokazati nepoštenost. Ta dokaz pa se ni posrečil.

Prvo sodišče izvaja to nepoštenost iz vsebine gubernijalne naredbe od 29. septembra 1837 šte. 22035, iz kupne pogodbe od 13. septembra 1837 ter že omenjenega zapisnika o seji kazinskega ravnateljstva dne 30. aprila 1885. Glasom gubernijalne naredbe je tedanja združena dvorna pisarna potrdila kupno pogodbo od 10. februarja 1836, ki so jo svoječasni lastniki zemljišč razdruženega kapucinskega samostana in mestni magistrat ljubljanski sklenili glede teh zemljišč, s klavzulo, da sme magistrat od kupljenih zemljišč odstopiti kazinski družbi samo teren, ki je res za kazinsko poslopje potreben in da ostalega terena ne sme nikakor rabiti in izkoriščati brez izrecnega dovoljenja gubernija. Ta rešitev se je izročila mestnemu magistratu in kazinskemu društvu l. 1837.

Iz tega pa se ne dajo utemeljiti pomisleki proti poštnemu izvrševanju posesti s strani toženega društva na noben način. Kajti neglede na to, da bi morala po zgornjem dokaznem pravilu tožnica dokazati, da je bila vsebina te gubernijalne naredbe tudi med sporno priposestvovalno dobo znana toženemu društvu, se pa tudi ne sme prezreti, da je moralo toženo društvo vsak čas misliti, da je tožeča občina dobila dovoljenje gubernija. Toda že od l. 1850, torej že od začetka priposestvovalne dobe, ni te stvari bilo urejevati več po označeni gubernijalni naredbi, ampak po občinskem redu od 9. maja 1850 št. 276 dež. zak. za Kranjsko.

V §-u 6 kupne pogodbe, sklenjene med magistratom mesta Ljubljane in odborom toženega društva dne 23. decembra 1837, se je zavezal magistrat kakor prodajalec društvu odstopljenega terena, da bo v prid novi kazinski stavbi in njenemu vsakodobnemu lastniku zgradil pred kazinskim poslopjem cesto, široko 8 dunajskih sežnjev, jo vzdrževal, pustil odprto, torej ob lastni odgovornosti skrbel, da se pred kazinskim poslopjem v vsem obsegu cestne širine 8 sežnjev raba ceste in dostop svetlobe ne bo oviral. Tudi te pogodbene določbe ni moči s pridom uporabljati proti poštnosti izvrševanja posesti. Tudi tu ni izkazano, da bi bila ta določba med priposestvovalno dobo kateremukoli članu ravnateljstva toženega društva znana; tudi se ne more zahtevati, da bi bilo moralo toženo društvo upogledavati to po-

godbeno določbo, tem manj, ker se z njo za toženo društvo ni ustanovila kaka obveza temveč pravica, katero je tudi vknjižilo na zemljišču vl. št. 112 kat. občina kapucinsko predmestje na podstavi dovoljenja, izrečenega od mestnega magistrata v kupni pogodbi. Pa tudi če bi to ne obveljalo, ni ovirala ta zaveza tožeče občine v napravo in popravo ceste, da bi si toženo društvo ne moglo pridobiti služnostne pravice, kakor tudi ni ovirala, da se je sezidal balkon pred kazinskim poslopjem, ki priznано sega še dalje proti sredini ceste, kakor veranda.

Prizivno sodišče se pa tudi ne more pridružiti mnenju prvega sodišča, češ da ni bilo toženo društvo glede na vsebino sejnega zapisnika od 30. oktobra 1885 vsaj že od leta 1885 naprej v dobri veri. Iz besedila zapisnika se to ne da izvajati. Želja, ki jo je izrazil član ravnateljstva, naj se pred postavitvijo verande sporazumi z mestnim inženjerjem radi nameravane regulacije vozne ceste in hodnika pred kazino, ni v nobeni zvezi s spornim vprašanjem, kajti verando je bilo postaviti na novem hodniku. Ako pa je po vsebini zapisnika tedanji ravnatelj Kazine, ko je izrekel ravno omenjeno željo, izjavil, da izvirajo pravice kazinskega društva iz kupne pogodbe, tedaj se je to zgodilo pomotoma in ne poznavaje pogodbinno vsebino, ker je po izpovedbah prič J. L. in J. pl. T., tedanjih članov ravnateljstva, gotovo, da vsebina pogodbe članom ravnateljstva ni bila znana, kakor tudi ni dognano, da bi jim bila sploh znana med priposestvovalno dobo.

Nepoštenost izvrševanja posesti torej ni dokazana. Čim pa je poštenost dognana, sledi že iz tega, da, ako so po izpovedbah prič J. L., L. S. in J. pl. T., člani ravnateljstva, kedaj pa kedaj pravice, ki jih uveljavlja toženo društvo, označevali za lastnino, je to le tudi v dejanskih razmerah neutemeljena, napačna kvalifikacija izvrševane pravice. To kaže tudi primera z izpovedbami prič dra. J. G. in G. S., ki so, vprašani o ravno tem predmetu, kakor svoječasni člani ravnateljstva, ne da bi navedli pravnih naslov, le potrdili, da je kazinsko ravnateljstvo bilo prepričano, da mu pristojne pravice do predmetne porabe spornega terena. Ako se upošteva že prej pojasnjeni način dolgoletnega enakega izvrševanja posesti na prostoru, ki je služil brez ozira na to izvrševanje, javnemu prometu, potem je smatrati popolnoma do-

kazanim, da se je to izvrševanje posesti s strani toženega društva kljub zgoraj označenemu napačnemu oznamenjenju izvrševane pravice godilo v zavesti in z voljo, izvrševati pravico na tujem svetu.

Ravno tako malo kakor nepoštenost, nasprotuje priposestvanju za toženo društvo nedostatek izključljivosti izvrševanja posesti. Niso potrdile tožničine priče, da bi služil prostor pod verando tudi takrat, kadar so tam stale mize, klopi in stoli, splošnemu prometu; nasprotno sledi iz njene oblike, da je veranda tak promet ovirala. Glede spornega terena na parceli št. 1 v Zvezdi trdi priča J. P., da kazinski najemnik tamkaj od l. 1894—1897 ni postavljaj miz, kadar je igrala vojaška godba v zraven stoječem glasbenem paviljonu in da je poslušajoče občinstvo vzemalo ves prostor. Priča A. M. pravi, da je od l. 1887—1892 parkrat videl, kako je stalo občinstvo med vojaško godbo na kamenitem tlaku. Temu nasproti pa je potrdila priča M. S. v soglasju z vsebino poprej omenjenih z l. 1852 začenjajočih se najemnih pogodb, da je bil na spornem prostoru že l. 1853 lesen tlak, torej je toženo društvo najmanj takrat moralo pričeti izvrševanje posesti — dalje, da so od l. 1853—1870 stražniki odvrčali ljudi, da niso hodili med postavljenimi mizami. Po izpovedbi priče J. T., mestnega nadkomisarja, je stalo občinstvo med promenadno godbo in med mašo, ki se je v potresni dobi brala v glasbenem paviljonu, tudi med mizami, vendar pa ta raba za dobo 40 let ni bila takšna, da bi kavarniški najemnik ne bil mogel prostora za-se rabiti: on ga je tudi ob takih prilikah rabil. Ugotovljeno je torej, da kavarniški najemnik samo v posameznih slučajih in sicer največ po preteku priposestvalne dobe ni postavljaj miz, klopi in stolov, da se ga pa nikdar ni pri tem oviralo.

Splošna raba spornega prostora na parceli št. 160/8 in na parceli št. 1 je torej le tedaj nastopila, kadar veranda ni bila postavljena in kadar ni bilo na njenem prostoru ter na kamenitem tlaku v »Zvezdi« postavljenih miz, klopi in stolov. Ako je torej toženo društvo izključevalo druge osebe od splošne rabe spornega prostora s tem, da ga je rabilo na poseben od splošne rabe strogo različen način, ki torej ne more izvirati iz naslova splošne rabe, temveč iz zasebne pravice, potem ne ovira

priposestvovanja to, da je služil sporni teren splošni rabi, kadar toženo društvo svojih zasebnih pravic ni izvrševalo.

Čim pa je pridobitev pravice, ki jo trdi toženo društvo, na spornem terenu dokazana, potem je tožbeni zahtevek, mereči na priznanje prostosti lastnine in opustitev izvrševanja pravice, ne-utemeljen, in zategadelj ga je bilo ugodivši prizivu in izprememnivi prvo sodbo, odbiti.

Ako je prizivno sodišče temeljem dokazov, dognanih po prvem sodišču kaj ugotovilo, je bilo v to upravičeno, ker se prizivni razlogi teh dokazov niso dotikali in se dokazi tudi pri prizivni razpravi niso popravljali.

Ker je tisti del tožbenega zahtevka, s katerim je tožnica zmagala, le negativen in ni niti v pripravljalnem niti v dokaznem postopanju povzročil posebnih stroškov, zato se je naložilo tožnici povračilo vseh pravnih stroškov I. in II. stopinje. (§ 43 in 50 c. pr. r.)

To razsodbo je strankama vročiti tudi v slovenskem jeziku.
(Konec prih.)

b) Motitev posesti pravice do rabe vode ali prekoračenje sosesestnih pravic?

C. kr. okrajno sodišče E. je izdalo dne 10. februarja 1905 pod red št. C 9/5-6 končni sklep:

Toženi A. je dolžan priznati, da je tožitelja P. in K. motil v zadnji dejanski mirni posesti dobivanja vode iz potoka, ki prihaja s soseskine parcele št. 76/1 kat. obč. M. in teče na parcele tožiteljev št. 23/2 in 23/1, ker je samolastno in proti zakonu odvedel potokovo vodo od soseskine parcele št. 76/1 na svoje zemljišče; dolžan je nadaljnih motitev vzdržati se in plačati pravnih stroške v 14 dneh pod izvršbo.

Razlogi.

Po navedbi tožiteljev dobivata ona dva že več let iz potoka, ki teče čez soseskino parcelo št. 76/1, vodo za gonitev svojih, na parcelah št. 23/2 in 23/1 stoječih domačih mlinov; po potrebi sta namreč strugo, držečo iz potoka na toženčevo zemljišče, zajezila tako, da voda ni mogla po tej strugi na toženčevo zemljišče teči, ampak je tekla po njunem žlebu k njunima mlinoma.

Tožitelja trdita, da nima nihče pravice, potokovo vodo, kadar jo za domača mlina rabita in napeljeta na opisani način iz potoka, odvajati, odnosno zajež odpraviti, in da sme toženec samo tedaj vođo iz potoka na svoje zemljišče odvajati, kadar je ona, tožitelja, ne rabita za svoja domača mlina. Nadalje trdita tožitelja, da se motilno dejanje, kakršno priznava za suho dejstvo tudi toženec sam, še nikoli ni pripetilo, kar pomnita, namreč da bi toženec ali njegovi predniki dobivali vodo iz tega potoka o nepravem času, t. j. kadar sta tožitelja vodo rabila in napeljala za svoja mlina. Takšno dejstvo in potemtakem tudi to, da je toženec nekaj dni pred 16. januarjem 1905 po lastnem priznanju samolastno zajež odstranil, je v očeh tožiteljev motitev posesti in predlagata tudi, da se tožbenemu zahtevku ugotovi in toženca obsodi v plačilo stroškov.

Toženec je ugovarjal, da je upravičen brez povprašanja ali prošnje pri tožiteljih, vso potokovo vodo poljubno in po potrebi na svoje zemljišče odvajati in zase rabiti; priznava torej, da je dal nekaj dni pred 16. januarjem 1905 v času, ko sta tožitelja dobivala vodo za svoja mlina, odstraniti zajež, ki sta ga bila tožitelja napravila v označeno svrho pred njegovo strugo, in trdi, da je on že prej tako delal in da je tako tudi njegov prednik ravnal. Iz tega izvaja toženec, da je v pravni posesti, prosto dobivati vodo iz navedenega potoka in da je bil torej upravičen, odstraniti zajež, ki sta ga napravila tožitelja, kakor je bil to že poprej ob vednosti tožiteljev tako storil, ter zahteva zavrnitev tožbenega zahtevka in povračilo stroškov.

Sporno je samo, ali sta tožitelja v zadnji mirni dejanski posesti pravice, dobivati vodo na tak način in v takem obsegu, kakor trdita onadva.

Glede načina, kako sta tožitelja dobivala vodo, izpovedale so priče I. T., K. J., M. K., K. P. in V. K. pod prisego, da toženec nikakor ni upravičen, potokovo vodo poljubno za-se rabiti, da te vode doslej ni poljubno rabil, niti njegovi predniki, ampak da so le-ti vedno le tedaj vodo iz potoka dobivali, kadar je tožitelja nista rabila za svoja mlina, in so radi tega vpraševali toženčevi predniki vedno pri tožiteljih, odnosno njunih prednikih. Te priče so tudi potrdile, da sta tožitelja vedno v svrho dobianja vode zaježila strugo, držečo na toženčevo zemljišče, in da

ni nihče samolastno zajeza odstranil, dokler sta tožitelja vodo rabila.

Trditev toženca, da je vso potokovo vodo vedno poljubno brez vprašanja pri tožiteljih ob njuni vednosti rabil in dobival ter v to svrho tudi zajez odstraniti dal, ni dokazana, ampak je po izvedbah prič J. T., K. J., K. P. in V. K. naravnost ovržena.

Izmed toženčevih prič je Z. povedal, da je on motilno dejanje storil na toženčev ukaz; tudi je on vzlic izjavi svojega gospodarja, toženca, da sme vodo poljubno dobivati, največkrat pogledal, kadar je našel strugo, držečo na toženčevo zemljišče, zaježeno, ali mari nista mlina tožiteljev v obratu; ako je našel ta mlina v obratu, je javil to tožencu, ne da bi bil kaj nadaljnega ukrenil; v zadnjem slučaju, ki je predmet pravde, pa priča ni pogledal, ali sta mlina v obratu. — Že iz tega je moral sklepati, da je ta priča pripisovala glede odstranitve zajeza važnost temu, če sta bila tožiteljeva mlina v obratu ali ne.

Pravda je torej pokazala, da sta tožitelja v zadnji mirni dejanski posesti, dobivati vodo in se je ta posest vedno tako izvrševala, da sta toženčevo strugo zaježevala; to pa že po naravi sami izključuje, da bi bil kdo upravičen samolastno ta zajez odstraniti, kadar sta vodo rabila tožitelja.

Na podlagi te ugotovitve in pa okolnosti, da toženec, na čegar strani je »animus possidendi« čisto jasen, ni dokazal mirnega izvrševanja posesti s poljubnim dobivanjem vse vode, je izkazano, da je toženec tožitelja motil v zadnji mirni posesti dobivati vodo, ko je samolastno odstranil zajez v nepravem času, namreč med tem ko sta tožitelja vodo, kakor navadno, dobivala za njuna mlina.

Ker ima, kdor je v svoji posesti moten, pravico po §-u 339 o. d. z., da zahteva prepoved takega protizakonitega vtikanja, bilo je tožbenemu zahtevku ugoditi. Odločitev temelji na §-ih 457 in 459 c. pr. r., glasom kojih je osobito vprašanje, ali ima toženec zatrjevano posest pravice, prosto dobivati vodo, rešiti na redno tožbo, ne pa na posestno.

Toženčevemu rekurzu je c. kr. deželno sodišče v Celovcu s sklepom od 8. aprila 1905, o št. R II 40/5-1 ugodilo, končni sklep izpremenilo, tožbeni zahtevek zavrnilo in tožitelja

solidarno obsodilo v plačilo vseh stroškov pravde in rekurznega postopanja iz naslednjih razlogov:

I. Pred odločitvijo v stvari je treba rešiti pristojnost, ker se je na nedopustnost pravdne poti vsikdar uradoma ozirati (§ 240 c. pr. r.).

Po §-u 75 zak. od 28 avgusta 1870 št. 46 dež. zak. za Koroško spadajo vse stvari, ki se nanašajo na rabo, odvajanje in obrambo vodâ, v področje političnih oblastev, toda predpisi obč. drž. zakonika, ki ščitijo posest, s tem niso prizadeti, pravi §-a 3 l. c. Razloček, ki ga delajo § 2 in nasl. leg. c. med javnimi in zasebnimi vodami, ne odločuje vprašanja glede pristojnosti, kajti tudi glede javnih vodâ so možne zasebne pravice in zasebne pravice do rabe vode imajo lahko glede izvrševanja javno-pravno stran.

Odločilno je samo to, kakšne narave je pravno polje, na katerem stoji vprašljivo pravno razmerje.

Tožbeni zahtevek meri na varstvo posestnega stanja, predmet posesti je raba vodne sile, katero povzroča tekoča voda. Zahtevek in njegov predmet sta zasebnopravne narave (§ 309 o. d. z.). Odločitev glede varstva posesti je stvar sodnika, upravno oblastvo niti ne more upotiti in izvesti postopanja po §-u 454 c. pr. r.

Vrhu tega je še določba §-a 82 jur. n., da spori zastran motitve posesti vodnih pravic (§ 49 t. 4) spadajo pred sodišče, v čegar okolišu se je motitev zgodila.

Torej velja tako krajevna, kakor tudi stvarna pristojnost c. kr. okrajnega sodišča E.

II. Rekurzni predlog meri na izpremenitev končnega sklepa in zavrnitev tožbenega zahtevka. Za razlog pritožbe se uveljavlja, da je prvi sodnik zadnjič posestno stanje priznal tožiteljema, da pa se le-to po podatkih razprave in dokaznega postopanja v resnici ni ugotovilo.

Pritožba pravi prav. Raba vodne sile je bila in je skupna; tu je sopoest in ako je toženec meje sopoesti prekoračil, onda se ne da v postopanju po §§-ih 454 in nasl. c. pr. r. odločiti, kajti vprašanje, ali je toženec o nepravem času in samostalno za-se rabil vodno silo, da se rešiti le »in petitorio«, ker je tudi njegovo posestno stanje brezdvomno. Odstranitev jeza brez ozira na vodne priprave tožiteljev, se ne da označiti za

samolastno motilno dejanje po §-u 339 o. d. z., ker se niti ne trdi, da imata tožitelja zadnjo posest prepovedne pravice po §-u 313 o. d. z.

Vsled revizijskega rekurza tožiteljev je vrhovno sodišče s sklepom od 9. maja 1905 št. 7445 sklep rekurznega sodišča izpremenilo in končni sklep prvega sodnika zopet uveljavilo.

Razlogi.

Na podlagi podatkov sporne razprave je prva inštanca ugotovila, da sta tožitelja v zadnji mirni, dejanski posesti izpodbijane pravice, dobivati vodo iz prašljivega potoka, da je izvrševanje te pravice vedno bilo takšno, da sta tožitelja vodno strugo toženčevo zaježevala, da je toženec nekaj dni pred 16. januarjem 1905, ko sta tožitelja vođo na označeni način dobivala, to dobivanje vode ovrł, odstranivši potrebni zajež, in da toženčeva trditev, češ vedno je vso potokovo vodo poljubno, ne da bi tožitelja vprašal, z njuno vednostjo rabil in dobival, ni dokazana, marveč je po izpovedbah prič celo ovržena. Pri teh okolišnih je glede toženčeve pravice resnica le-to, da je on, odnosno njegov prednik vprašljivo vodno silo le tedaj rabil, kadar je nista rabila tožitelja za obrat svojih mlinov. Iz tega dejanskega stanu pa izhaja, da istočasne ali skupne vporabe vodne sile ni bilo, da ni sopošesti, kakor misli rekurzno sodišče, marveč, da v onem času, ko sta tožitelja vodno silo za svoja mlina rabila, te vodne sile toženec ni mogel rabiti, in da se torej odstranitev zajeza, od tožiteljev napravljenega, ravno ko sta tožitelja rabila potokovo vodo za svoja mlina, znači za samolastno, o nepravem času storjeno dejanje, s katerim sta bila tožitelja v dejanski posesti svoje pravice, dobivati vodo, motena, ko sta to pravico izvrševala.

Dr. M. D.

c) Stroški odvetnika kakor zastopnika revnih napram revni stranki.

V pravni stvari P-a, natakarja zoper K-a, krčmarja zaradi izročitve kavcije v znesku 200 K, plačila mezde itd. postavil se je tožniku kakor revni stranki odvetnik dr. X. zastopnikom za pri-

zivno postopanje. Sodbo prvega sodnika, s katero je bil odbit tožbeni zahtevek, je potrdilo prizivno sodišče.

Po končani tej pravni stvari je vložil odvetnik dr. X., ki si je dal podpisati pooblastilo od tožnika, potem ko je bil postavljen zastopnikom revnih, predlog na odmerjenje naraslih stroškov, utemeljevaje predlog tako: ker je upati, da si tožnik P. kakor natakak pridobi premoženje in ker ima že sedaj (pri tožencu) položene varščine 200 K, bode moral plačati predlagatelju stroške zastopanja.

C. kr. okrajno sodišče v Ljubljani je s sklepom z dne 21. maja 1906 opr. št. C III 387/5-11 odmerilo stroške na 74 K 68 h, z dostavkom, da bode moral P. plačati te stroške le v slučaju §-a 71 c. pr. r., ako bi se mu pravica revnih odvezela, in ako bi bil obvezan doplačati pristojbine.

Zoper ta dostavek se je pritožil dr. X., češ da je nezakonit, in da ni predlagal, naj se P-u naloži plačilo odmerjenih stroškov.

C. kr. deželno sodišče v Ljubljani je temu rekuru ugodilo in prvosodni sklep tako izpremenilo, da se iz njega izloči označeni dostavek, iz teh-le razlogov:

Prvi sodnik ni bil upravičen kaj takega izreči. Po §-u 64 št. 3 c. pr. r. je namreč ravna stranka le upravičena zahtevati, da se ji v svrhu začasno brezplačne obrambe pravice postavi odvetnik, in iz tega izhaja, da sme odvetnik revnih zahtevati plačilo svojih pristojbin, ako zastopana revna stranka pride pozneje do kakšnega premoženja, in je torej zastopstvo po odvetniku, postavljenem za ubogo stranko, le začasno brezplačno (glej pojasnilo just. min. k §-u 71 c. pr. r.).

Rekurno sodišče je prisodilo rekurentu tudi rekurne stroške po zmislu §-a 41, 50 c. pr. r. —ž.

d) U ostavštinu spada i vino, što se sačinilo od ubranog grožja, iza smrti ostavioca nasljedstva.

U ostavinskoj razpravi vrha smrti M. B., preminuvšeg dne 15. julija 1905, baštinici, protiv predloga legitimara, uzprotivili se, megju inim, da se u baštinu dotično u likvidaciju ubroje plodovi, t. j. vino, pošto je grožgje sazrelo, pobrano i vino sa-

činilo se iza smrti ostavioca nasljedstva, te nije postojalo u času preminuća. Protiv zaključka prvog suda kojim bilo je udovoljeno predlogu, baštinci utekli su se utočnome sudu a ovaj obnašao je potvrditi pobijani zaključak iz razloga:

Po §-u 57 Carske povelje 9. veljače 1850 br. 50 pristojbina ima da se odmjeri od cijele ostavine. Mirno jeste, da upitni plodovi proiztiču od nepokretnina u posjedu kojih se je nalazio ostavioc nasljedstva u času svoje smrti, te po tom on je mogao razpolagati sa visećimi plodovi, kao svojom vlaštinom, te imadu isti napomenutog radi biti predmetom likvidacije.

Vrhovno sudište zaključkom 18. aprila 1906 br. 5797 nije udovoljilo previdnom utoku baštinika u pomanjkanju pretpostavaka §-a 16 Carske povelje 9. kolovoza 1854 br. 208.

— ršk. —

Razne vesti.

V Ljubljani, dne 15. julija 1906.

— (Ljubljanski župan g. Ivan Hribar) je prošli mesec praznoval desetletni svoj jubilej. Med mnogimi drugimi mu je šel čestitat dne 17. pr. m. tudi odbor društva »Pravnika« po deputaciji (gg. dr. Majaron, notar Hudovernik in dr. J. Polec). Gospod podpredsednik je poudarjal nevenljive zasluge gospoda jubilarja kakor načelnika mestne uprave sploh in pa zasluge posebej, katere si je pridobil tudi za »Pravnik«, čigar mnogoletni član je, ko je društvu pomagal pri prirejanju ljudskih predavanj, nadalje pri podpori za izdajo priročnih zakonikov, in ko je z vso navdušenostjo razvijal zastavo slov. vseučilišča v Ljubljani. Gospod župan je bil vesel tega pozdravila in zagotavljal, da hoče tudi v bodoče podpirati »Pravnikovo« delovanje, kolikor bo v njegovih močeh.

— (Tiskovna pomota) je prišla, prav neljubo, v drugo »razno vest« v zadnjem zvezku »Slov. Pravnika« na strani 190. Dotično mesto se je v rokopisu glasilo: »... koliko pa priraste dobrega iz še tako pravne njive...« Tako naj se tudi bere!

— (Odvetniška zbornica kranjska) je imela dne 24. pr. m. svoj redni občni zbor. Poročilo o tem je bilo radi pretesnega prostora odložiti na prihodnjo številko.

— (Vrhovno sodišče.) Dvorna svetnika Edmund Schrey pl. Redlwerth in Viktor Suppantschitsch sta na svojo prošnjo stalno upokojena ter jima je tem povodom podeljen naslov senatnega predsednika. Za dvorna svetnika najviš. sodnega in kasacijskega dvora sta imenovana

tit. dvorni svetnik Franc E. Smechia, doslej v službi pri justičnem ministrstvu, in višjesodni svetnik v Trstu Ang. Jacopig. V službovanje pri vrhovnem sodišču je prideljen višje sodni svetnik v Gradcu Karl Ekl.

— (Upravno sodišče.) Za drugega predsednika je imenovan senatni predsednik, minister i. s. Olivier marki Bacquehem. Senatni predsednik dr. Rudolf vitez Alter pl. Waltrecht je dobil veliki križec Franc Jožefovega reda, dvorni svetnik Fr. Zenker naslov in značaj senatnega predsednika.

— (Generalna prokuratura.) Tajni svetnik in generalni prokurator Leopold vitez Cramer je na svojo prošnjo upokojen; na njegovo mesto je imenovan just. ministrstva sekcijski šef dr. Ferdinand vitez Schrott, kojemu se je obenem podelilo dostojanstvo tajnega svetnika.

— (Kršenje ravnopravnosti pri koroških sodiščih.) Pri c. kr. okrajnem sodišču v Celovcu teče kazenska pravda gospoda drja. Rudolfa Golla, odvetnika v Celovcu, zoper gospoda drja. Janka Brejca, odvetnika ravnotam, radi razžaljenja časti (U V 2133/5). Na prvi razpravi dne 12. februarja tega leta se je zastopal obtoženec dr. Janko Brejc sam in ko je nasprotna stranka protestirala zoper to, da bi se smel dr. Janko Brejc slovenski zagovarjati, je storil sodnik c. kr. sodni tajnik Schwab sklep, da se drju. Janku Brejcu po zmislu jezikovnih naredeb iz let 1862, 1882 in 1904 ne more braniti, da se zagovarja v slovenskem jeziku. Nato se je razprava prenesla, ker sodnik ni bil slovenščine zmožen, tolmaču pa je slabo postalo. — Na ponovni razpravi dne 30. marca tega leta je nastopil nov sodnik, c. kr. sodni tajnik g. pl. Dedovič; obtoženega drja. Janka Brejca pa je zagovarjal odvetnik g. dr. Karel Triller iz Ljubljane. Ko se je tudi le-ta posluževal slovenskega jezika, je nasprotna stranka zoper to protestirala, sodnik pa je izrecno ponovil sklep z dne 12. februarja tega leta, češ, da se tudi zastopniku toženca ne more braniti rabe slovenščine. Razprava se je potem brez ovire vršila na ta način, da je navzoči sodni tolmač prevajal izvajanja zagovornika nasprotni stranki, in ta izvajanja so se potem nemški protokolirala. Da se izvrše dopuščeni dokazi, se je razprava morala zopet prenesti ter se je nadaljevala pred istim sodnikom zopet dne 15. junija tega leta. Pri tej razpravi obtoženi dr. Brejc ni bil osebno navzoč, nego le njegov zagovornik dr. Triller. Čim pa je bil le-ta izpregovoril prvo slovensko besedo, ga je sodnik prekinil in mu naznanil sklep, da se mu prepoveduje slovenski govoriti in pledirati, ker ta njegova zahteva ni utemeljena v jezikovnih naredbah. Zagovornik dr. Triller se je v interesu stvari tej prepovedi uklonil, dal pa je na zapisnik takoj odločen protest. — Proti takemu kršenju ravnopravnosti so vložene sedaj pritožbe pri višjesodnem predsedstvu v Gradcu in pri justičnem ministrstvu.

»Slovenski Pravnik« izhaja 15. dne vsakega meseca in ga dobivajo člani društva »Pravnika« brezplačno; nečlanom pa stoji za vse leto 10 K, za pol leta 5 K.

Uredništvo in upravništvo je v Ljubljani, Miklošičeva cesta št. 26; naroča se tudi pri O. Fischerju, knjigotržcu v Ljubljani, na Kongresnem trgu.

